

Qabul qilindi: 02.06.2025

Chop etildi: 31.07.2025

UDK: 81.2

KOREYS TILIDA YO'NALISH VA SEMANTIK O'ZGARISHNI AKS ETTIRUVCHI STRUKTURAVIY MODELLAR

*Yunusova Gulshoda Dilshadovna, Toshkent davlat sharqshunoslik
universiteti Koreyashunoslik oliy maktabi dotsenti, (PhD)*

STRUCTURAL MODELS REFLECTING DIRECTION AND SEMANTIC CHANGE IN KOREAN

*Yunusova Gulshoda Dilshadovna, Associate Professor, Higher
School of Korean Studies, Tashkent State University of Oriental
Studies, (PhD)*

СТРУКТУРНЫЕ МОДЕЛИ, ОТРАЖАЮЩИЕ НАПРАВЛЕНИЕ И СЕМАНТИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ В КОРЕЙСКОМ ЯЗЫКЕ

*Юнусова Гулшода Дильшадовна, доцент Высшей
школы корееведения Ташкентского государственного
университета востоковедения (PhD)*

Annotatsiya: Ushbu maqola tilshunoslikdagi ekvivalentlik tushunchasini, ayniqsa, koreys tilida harakat yo'nalishi va semantik o'zgarishni ifodalovchi “가다” va “오다” ko'makchi fe'llari misolida nazariy va amaliy jihatdan tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: ekvivalentlik, tilshunoslik, til nazariyasi, fe'l valensiyasi, koreys tili, ko'makchi fe'llar, “가다”, “오다” fe'llari.

Abstract: This article analyzes the concept of equivalence in linguistics, especially in terms of the auxiliary verbs “가다” and “오다” in Korean, which express the direction of action and semantic change, from a theoretical and practical perspective.

Keywords: equivalence, linguistics, language theory, verb valency, Korean, auxiliary verbs, verbs “가다”, “오다”.

Аннотация: В данной статье анализируется понятие эквивалентности в лингвистике, особенно в контексте вспомогательных глаголов «가다» и «오다» в корейском языке, которые выражают направление действия и семантическое изменение.

Ключевые слова: эквивалентность, лингвистика, теория языка, валентность глаголов, корейский язык, вспомогательные глаголы, глаголы «가다», «오다».

KIRISH. Tilshunoslikda ekvivalentlik tushunchasi til tahlilining markaziy masalalaridan biri bo'lib, dastlab faqat formal moslik sifatida talqin qilingan bo'lsa-da, keyinchalik semantik, pragmatik va funksional jihatlar ham muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu maqola ekvivalentlikning nazariy asoslari hamda koreys tilida harakat yo'nalishi va semantik o'zgarishni ifodalovchi strukturaviy modellarning tahlilini o'z ichiga oladi. Xususan, koreys tilidagi “가다” va “오다” kabi ko'makchi fe'llarning til ichidagi

semantik funksiyasi va ularning ekvivalentlik bilan bog'liqligi yoritiladi.

Koreys tilida mustaqil fe'llar asosiy ma'no yuklovchi birliklar bo'lib, ular o'zining sintaktik va semantik valentligiga ega. Ikkilamchi, ya'ni ko'makchi fe'llar esa mustaqil fe'lga qo'shimcha ma'nolar kiritadi, semantikasi kuchaytiradi yoki uni noaniq kontekstlarda aniqlashtiradi. Bu yondashuv fe'l ma'nosining qatlamlilik xususiyatini ochib beradi va ko'makchi fe'lning lingvistik vazifalarini anglashga yordam beradi (Lee, 2010).

<https://orcid.org/0000-0002-2566-188X>

e-mail:
gulyamir9@gmail.com

ASOSIY QISM. Koreys tilida “가다” (bormoq/ketmoq) va “오다” (kelmoq) fe’llari nafaqat mustaqil ma’no, balki ko’makchi fe’l sifatida ham keng qo’llaniladi.

I. Koreys tilida “가다” (bormoq/ketmoq) ko’makchi fe’li ko’pincha harakatning tugallanishi, rivojlanishi yoki uzoqda sodir bo’lishini ifodalash uchun ishlatiladi. Harakatning tugallanishi yoki yakunlanishi ma’nosida, u biror harakatning yakunlanganligini, natijasining uzoqlashganligini yoki qaytarib bo’lmasligini anglatadi. Masalan: “책을 읽어 갔다” (Kitobni o’qib tugatdi) jumlasida o’qish jarayonining yakunlanganligini bildiradi. Bu ma’noni “-아/어 버리다” (bitirmoq, yo’q qilib yubormoq ma’nosida, masalan, “책을 읽어 버렸다” – Kitobni o’qib tugatdi, to’liq, ba’zan afsus yoki yengillik ma’nosi bilan), “-고 말다” (nihoyatda tugatmoq, oxiriga yetkazmoq, masalan, “책을 읽고 말았다” – Kitobni o’qib tugatdi, majburiyat yoki kutilmagan natija ma’nosida) va “-다 끝나다” (to’liq tugamoq, masalan, “책 읽는 것을 다 끝냈다” – Kitob o’qish butunlay tugadi) kabi shakllar orqali ham ifodalash mumkin. Bu yerda “다” (hammasi) va “끝나다” (tugamoq) fe’li harakatning to’liq yakunini bildiradi.

Shuningdek, “가다” fe’li harakatning asta-sekin rivojlanishi yoki davom etishini ham anglatadi. Bunda biror holatning asta-sekin o’zgarishi yoki jarayonning davom etishi takidlanadi. Masalan: “날씨가 추워져 갔다” (Ob-havo asta-sekin soviy bordi) jumlasida jarayonning davom etishi va uzoqlashib borishini bildiradi. Unga ekvivalent shakllar sifatida “-아/어 지다” (holat o’zgarishi, masalan, “날씨가 점점 추워지고 있다” – Ob-havo asta-sekin sovib boryapti, bu shakl “asta-sekin o’zgarish” ma’nosini aniq ifodalaydi), “-게 되다” (o’zgarish, natija, masalan, “날씨가 추워지게 되었다” – Ob-havo soviy boshladi/sovidi/sovib boryapti, bu natijaga erishishni bildiradi) va “점점 ~다” (asta-sekin ~moq, masalan, “날씨가 점점 추워진다” – Ob-havo asta-sekin sovimoqda, bu yerda “점점” so’zining o’zi ham harakatning davomiyligini anglatadi) ishlatilishi mumkin. Uchinchidan, “가다” harakatning yo’nalishi va natijasining uzoqlashishini bildiradi, ya’ni harakat tugaganidan so’ng uning natijasi yoki ta’siri uzoqlashganini

ko’rsatadi. Masalan: “저쪽으로 가 버려요” (U yoqqa bora qolsin/ bora qoling). Bu ma’noni “떠나다” (tark etmoq, jo’nab ketmoq, masalan, “저쪽으로 떠나세요” – U yoqqa jo’nab keting), “향하다” (yo’nalmoq, masalan, “저쪽을 향하세요” – U yoqqa yo’naling / qarab turing / qarab yuring) va “떠나가다” (uzoqlashib ketmoq, masalan, “그는 멀리 떠나갔다” – U uzoqlashib ketdi) kabi fe’llar orqali ham ifodalash mumkin.

II. “오다” fe’li qo’llanish doirasi natija yoki oqibat (“소식이 오다” – Xabar kelmoq), mavsum yoki vaqtning kelishi (“봄이 오다” – Bahor keldi), tuyg’u yoki fikrning paydo bo’lishi (“생각이 오다” – Fikr kelmoq; “화가 오다” – G’azabi kelmoq, jahli chiqmoq) kabi holatlarni qamrab oladi. Shuningdek, biror hodisaning yuz berishi, masalan, “비가 오다” (Yomg’ir yog’ayapti) kabi jumlalarda ham uchraydi. Ushbu misollarning barchasida “오다” fe’lining asosiy g’oyasi yaqinlashish, boshlanish va yuzaga kelish – saqlanib qoladi.

“오다” fe’liga bir qator ekvivalent shakllar ham mavjud bo’lib, ular ma’no nozikliklarini turli darajada aks ettiradi. Jumladan, “-아/어 지다” grammatik konstruksiyasi ko’proq holatning o’zgarishini yoki ma’lum bir holatga kirishini ifodalaydi. Bu yerda “오다” fe’lidagi “yaqinlashish” ma’nosi kamayib, asosiy e’tibor “o’zgarish” jarayoniga qaratiladi. Misol uchun, “상황이 점점 나빠지고 있다” (Vaziyat asta-sekin yomonlashmoqda) jumlasida vaziyatning bosqichma-bosqich o’zgarib, yomonlashish tendensiyasini ta’kidlaydi, bunda “오다”dagi “biror nuqtaga kelish” g’oyasi umumiy “o’zgarish”ga aylanadi. Boshqa bir ekvivalent ifoda “점점 ~다” (asta-sekin ~moq) bo’lib, bu biror harakat yoki holatning bosqichma-bosqich rivojlanishini bildiradi. Bu “오다” fe’lining “progressivlik” ma’nosini shu fe’lning o’zida mujassam etadi. Masalan: “상황이 점점 나빠진다” (Vaziyat asta-sekin yomonlashmoqda) jumlasida vaziyatning asta-sekin yomonlashuvi faktini ifodalaydi, ammo “오다” fe’lidagi kabi “ma’lum bir nuqtaga intilish” ma’nosi unchalik kuchli emas; u ko’proq holat tendensiyasiga urg’u beradi. Shuningdek, “계속 ~다” (davomiy ~moq) ifodasi harakat yoki holatning uzluksizligini va davomiyligini anglatadi.

Bu yerda “오다” fe’lidagi “progressivlik” g’oyasi “doimiy davom etish” bilan ifodalanadi: “상황이 계속 나빠지고 있다” (Vaziyat doimiy yomonlashib bormoqda).

“오다” fe’li ba’zida oldindan qilingan harakatning natijasini ham bildiradi. Bu kontekstda “오다” “borib” va “kelish” fe’llarining birikmasi sifatida harakatning yakunlanganligini va uning natijasi hozir mavjudligini anglatadi. Masalan: “결과를 보고 왔다” (Natijani ko’rib keldim) jumlası subyektnıng biror joyga borib, natijani ko’rgan va hozirgi joyiga qaytib kelganligini, shuningdek, ko’rish harakati yakunlanganligini va uning natijasi (ma’lumot) hozir mavjudligini anglatadi. Bu ko’proq bir martalik, yakunlangan harakatni bildiradi. Unga ekvivalent shakllar orasida “-아/어 다니다” (borib-kelib bajarmoq) konstruksiyasi “오다” fe’lining bir martalik harakatidan farqli o’laroq, takrorlanuvchi, muntazam ravishda amalga oshirilgan harakatni bildiradi: “결과를 보고 다녔다” (Natijani borib-kelib ko’rib yurdim). “완료하다” (yakunlamoq) fe’li biror harakatning bajarilganligini va yakunlanganligini aniq bildiradi, “오다” fe’lining “natijani olib kelish” ma’nosini bajarishga va yakunlashga qaratadi: “결과를 보는 것을 완료했다” (Natijani ko’rishni yakunladim). Nihoyat, “-아/어 두다” (bajarib qo’yimoq, natijani saqlab qo’yimoq) grammatik konstruksiyasi biror harakatni bajarib, uning natijasini saqlab qo’yishni yoki kelajakda foydalanish uchun tayyorlab qo’yishni bildiradi: “결과를 확인해 두었다” (Natijani tekshirib qo’ydim). Bu yerda natijaning shunchaki ko’rib kelinishi emas, balki uning tekshirilganligi va bu ma’lumotning saqlab qo’yilganligi, ya’ni kelajakda foydalanish uchun mavjudligi ta’kidlanadi.

Yuqoridagi misollar va tahlillardan ko’rinib turibdiki, koreys tilidagi “가다” (bormoq) va “오다” (kelmoq) ko’makchi fe’llari ifodalaydigan ma’no faqatgina shu fe’llarning o’zi orqali emas, balki tilning o’zida mavjud bo’lgan boshqa grammatik shakllar, ko’makchi fe’llar yoki leksik birliklar yordamida ham berilishi mumkin. Bu holat koreys tilining nafaqat leksik boyligini, balki semantik boy ifoda imkoniyatlarini va ayniqsa,

ichki ekvivalentlik tamoyilini yaqqol namoyon etadi. Ushbu tamoyil biror ma’noni ifodalash uchun til tizimida faqat bitta, aniq belgilangan vosita mavjud bo’lmasligi, aksincha, bir necha turli xil lingvistik elementlar (grammatik konstruksiyalar, qo’shimchalar, turli fe’llar) bir xil yoki juda o’xshash semantik funksiyani bajarishi mumkinligini anglatadi.

XULOSA. Xulosa qilib aytish mumkinki, koreys tilidagi “가다” va “오다” ko’makchi fe’llari harakat yo’nalishi va semantik o’zgarishlarni ifodalashda juda muhim. Bu tadqiqot ushbu fe’llarning kontekstga qarab o’zgaruvchan ma’nolarini, jumladan, harakatning yakunlanishi, bosqichma-bosqich rivojlanishi, yo’nalish hamda holatning boshlanishi va natijasini chuqur tahlil qildi. Koreys tili nafaqat ushbu ko’makchi fe’llar, balki boshqa grammatik shakl va leksik birliklar orqali ham boy semantik imkoniyatlarga egaligini ko’rsatdi. Bu ichki ekvivalentlik tamoyili til tizimining dinamik va murakkabligini yaqqol namoyon etadi.

ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. 김운신. 상 보조 용언 구성 '-어 가다'/'-어 오다'의 의미. 사단법인 한국언어학회언어학언어학 제 52 권. – 서울: 2008.
2. 손세모돌. 국어 보조용언 연구. 서울: 한국문화사, 1996.
3. Kim, J.H. Korean Verb Valency and Translation. Seoul: Hankuk University Press, 2001.
4. Yunusova G.D. Koreys tilida ko’makchi fe’llar. T.: Bookmany print, 2023.
5. Yoo, E. J. (2002). Auxiliary verbs and structural case assignment in Korean. 어학연구 (Language Research). Seoul: Language Education Institute, Seoul National University.
6. Хожиев А. Феъл. –Т.: Фан, 1973.
7. Расулов. Р. Ўзбек тили назарий грамматикаси муаммолари. Монография. – Тошкент, 2019.
8. Lee, S.Y. Semantic Functions of Auxiliary Verbs in Korean. Busan:: Korea University Press, 2010.
9. Nida, E.A. Language Structure and Translation. Stanford: Stanford University Press, 1964.